بررسی دوام چوب تبریزی در حالتهای حفاظتشده با کرئوزوت و تانالیت ۲۰

کیامرث شریفی ۲ کیامرث شریفی

چکیده

در این بررسی اثر قارچ رنگین کمان (Coriolus versicolor) بر روی برونچوب و درونچوب تبریزی (var pyramidalis (var pyramidalis) در حالت طبیعی و حفاظت شده با کرنوزوت و تانالیت C در پنج غلظت ۱۹۰۸ ورد مطالعه قرار گرفت. برای انجام این بررسی از طرح فاکتوریل با بلوکهای کاملاً تصادفی استفاده شد. اشباع نمونهها با استفاده از روش سلول پر (Bethell) انجام شد. نمونهها بر روی ریسههای قارچ رنگین کمان که در داخل محفظههای شیشهای (Kolle) بر روی محیط کشت مالت اکستراکت آگار رشد کرده بودند، قرار داده شدند. ریسههای قارچ دمای ۲۵ درجه سانتی گراد و رطوبت نسبی ۷۵ درصد در داخل اتاق کشت بهمدت ۱۲ هفته در روی نمونههای چوب به رشد خود ادامه دادند. پس از ۱۲ هفته مجاورت، کاهش جرم نمونهها اندازه گیری شد. نتایج حاصل نشان داد که کاهش جرم درونچوب از برونچوب برونچوب بیشتر بوده و اختلاف کاهش جرم کاملا معنی دار است.میان کاهش جرم و نوع ماده حفاظتی و میزان درصد نمک حفاظتی، رابطه آماری وجود داشت. استفاده از مواد حفاظتی با غلظتهای مختلف موجب افزایش دوام چوب (درونچوب و برونچوب) شد، اما اختلاف میان غلظتهای مختلف نمک (پنج غلظت) از حیث عملکرد کاهش جرم کاملا معنی دار بود. غلظتهای شد، اما اختلاف میان غلظت بهینه برگزیده شد. بین کاهش جرم نمونههای اشباع شده با تانالیت C «درصد و کرئوزوت کمتری مصرف می شود، به عنوان غلظت بهینه برگزیده شد. بین کاهش جرم نمونههای اشباع شده با تانالیت C «درصد و کرئوزوت در مقایسه با نمونههای شاهد در سطح ۱درصد اختلاف معنی داری وجود نداشت.

واژههای کلیدی: تبریزی، کرئوزوت، تانالیت ۵، اشباع، سلول پر، رنگین گمان و محیط کشت.

 $^{^{1}}$ -تاریخ دریافت: 1 ۸۳/۹/۱۸ تاریخ پذیرش:، ۸۳/۹/۲

⁽E-mail:Sharifi_kiamars@yahoo.com) کارشناس ارشد صنایع چوب و کاغذ

آ- استادیار دانشکده صنایع چوب و کاغذ، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

مقدمه

مسئلهای که متاسفانه در کشور ما ایران هنوز رایج نشده و حتى مى توان گفت ناشناخته مانده است، بحث حفاظت يا تيمار چوب آلات با مواد حفاظتي مختلف (بسته به نوع کاربرد) است. از آنجا که در این زمینه گامهای موثری برداشته نشده، مراکزی که در حال حاضر از مواد حفاظتی استفاده می کنند نیز حالت سنتی و دایمی به خود گرفته اند. برای مثال سابقه مصرف ماده حفاظتی کرئوزوت در برخی از کارخانههای اشباع کشور به بیش از چندین دهه می رسد، درحالي كه محصولات خروجي از آنها فاقد كيفيت لازماند. از طرفی، در بسیاری از کشورهای پیشرفته و حتی درحال توسعه، مواد حفاظتی نمکی که رقیب بسیار جدی کرئوزوت به شمار میروند، جایگزین آن شدهاند، زیرا بر اساس تحقیقات بهعمل آمده کرئوزوت و ماده حفاظتی نمکی مانند CCA (مس، کروم و ارسنیک) از نظر دوام بسیار به هم نزدیکاند. حال اگر به مزایایی که مواد حفاظتی نمکی نسبت به کرئوزوت دارند توجه کنیم، اهمیت مطالعه و تحقیق بیشتر بر روی گونههای چوبی کشور و تاثیر مواد حفاظتی نمکی مختلف برروی گونهها برای کاربردهای مختلف آشکار می شود. در این تحقیق با بررسی ماده حفاظتی CCA با غلظتهای مختلف که از رایجترین و موثرترین مواد حفاظتی نمکی در جهان است، سعی شده تا بهترین غلظت این ماده نمکی از نظر تامین عمر مفید در مقام مقایسه با کرئوزوت انتخاب و به جامعه صنعتی کشور معرفي شود.

قارچ رنگین کمان از گونه Polyporaceae ، فانواده عامل پوسیدگی سفید بوده و از عامل پوسیدگی سفید بوده و از علائم مشخصه آن پوسیدگی و نرم شدن کلی چوب است. این قارچ از انواعی است که اغلب بر روی چوبهای افتاده و قطع شده پهنبرگان و بندرت سوزنیبرگان دیده می شود. این قارچ در محدوده آب و هوایی معتدل گرمسیری فعالیت دارد و حرارت بهینه برای رشد این قارچ ۳۰ درجه سانتی گراد است. این قارچ در حرارت کمتر از ۵ درجه سانتی گراد و بیشتر از ۴۵ درجه سانتی گراد و بیشتر از ۴۵ درجه سانتی گراد و بیشتر از ۴۵ درجه سانتی گراد رشدی ندارد

کرئوزوت، ماده حفاظتی روغنی به رنگ قهوهای تیره، عصاره قطران زغال سنگ تولید شده از طریق کربونیزه کردن زغال قیریشکل است. این ماده عمدتاً شامل هیدروکربونهای آروماتیک مایع و جامد بوده و شامل مقادیر قابل توجهی اسیدهای قطران و ماده اصلی قطران است. کرئوزوت ماده موثر و نامحلول در آب است، به همین دلیل وقتی در چوب تثبیت شود دچار آبشویی نمیشود. معمولاً نسبت به فلزات حالت خورندگی ندارد و چوب را در مقابل شکافخوری و هوازدگی محافظت می کند و مقاومت مقابل شکافخوری و هوازدگی محافظت می کند و مقاومت الکتریکی زیادی دارد. این ماده با روش سلول خالی اعمال می شود.

ماده حفاظتی نمکی تانالیت C جزو نمکهای آبدار (متبلور) سمی میباشد و به عنوان یکی از کارامدترین تیمارها برای حفاظت چوب در برابر قارچها، حشرات و حفاران دریایی مخرب چوب، پذیرفته شده است. این ماده از گروه نمکهای عناصر مس، کروم، ارسنیک است که براساس استاندارد (۱۹۷۲) BS ۴۰۷۲ تعریف شده است (۱

مواد و روشها

 ۸۸۱

 $7/3 \times 7/3 \times 7/4$ سانتی متر با میانگین درصد رطوبت حدود ۱۷ درصد جدا شد و در اتاق کلیما قرار گرفت. پس از رسیدن رطوبت نمونه ها به حدود ۱۲ درصد، اقدام به تهیه نمونه هایی به ابعاد $3/4 \times 1/4 \times 1/4$ سانتی متر برای اشباع و آزمایش های تعیین دوام شد(۶).

محلول حفاظتی تانالیت C بنابر استاندارد (۱۹۷۲) ۴۰۷۲ BS در پنج غلظت C ، C ، C ، C ، C ، C درصد با توجه به نسبت درصد جدول C ، C تهیه شد.

جدول ۱- درصد ترکیب CCA (تانالیت C) بنابر استاندارد (S۴۰۷۲(۱۹۷۲)

پنتا اکسید ارسنیک	بيكرومات سديم	سولفات مس	ماده شیمیایی
۲٠	40	٣۵	درصد اختلاط

اشباع نمونهها بر اساس روش سلول پر (Bethell) و در دمای محیط آزمایشگاه بهترتیب زیر انجام گرفت(۱):

۱- ایجاد خلاء مقدماتی به میزان ۰/۸ بار به مدت ۱۵دقیقه،

۲- وارد کردن محلول حفاظتی بهدرون سیلندر،

۳- اعمال فشارتامیزان ۶ بار،

۴- ثابت نگهداشتن این فشار بهمدت ۲۰دقیقه ،

۵- حذف فشار و تخلیه مواد حفاظتی از سیلندر،

٤- خارج ساختن نمونهها از داخل سيلندر اشباع.

حدود ۲ ماه پس از آغشتگی نمونهها، قارچ موردنظر در پتری دیش بامحیط کشت عصاره مالت اکستراکت آگار برای مجاورت با نمونههای چوب تکثیر و آماده شد. تعداد شيشه Kolle و مقدار محيط كشت عصاره مالت اكستراكت آگار مورد نیاز (بر اساس یک لیتر آب مقطر، ۲۷گرم مالت اکستراک با ۵ گرم آگار) تهیه شد. در هر شیشه Kolle، ۶۰ سانتیمتر مکعب محیط کشت ریخته شد. شیشههای محتوی محیط کشت در داخل اتوکلاو بهمدت ۲۰ دقیقه با فشار ۲-۱/۵ کیلوگرم برسانتیمتر مربع در حرارت ۱۲۰ درجه سانتی گراد استریل شدند. در محیط استریل و در مجاورت شعله گاز، یک حلقه از قارچ خالص شده به مرکز هر ظرف انتقال یافته و شیشهها بمدت ۷روز در حرارت ۲۵ درجه سانتی گراد نگهداری شدند. پس از این مدت میسلیوم قارچ سطح محیط کشت را کاملاً پوشاند. سپس نمونههای چوبی استریل شده طبیعی و آغشته شده روی پا یک شیشهای در داخل ظروف Kolle قرار گرفتند. شیشههای

Kolle برای کنترل رطوبت نسبی و حرارت به اتاق کشت انتقال یافته و بهمدت ۱۶ هفته در شرایط حرارت ۲۸-۲۲ درجه سانتی گراد و رطوبت نسبی ۸۵-۷۵ درصد نگهداری شدند. خارج کردن شیشهها از اتاق کشت و خروج نمونهها از شیشه بنابر استاندارد (۱۹۹۴) prEN:۱۱۳ پس از ۱۶ هفته صورت گرفت (۶).

بر اساس معیار Willeitner، میزان پوشش ریسههای قارچ بروی سطوح نمونه ها ثبت شد، سپس ریسهها از روی نمونهها پاک گردیده و نمونهها وزن شدند. با تعیین وزن خشک نمونهها درصد کاهش جرم نسبت به وزن خشک نمونهها قبل از مجاورت ،محاسبه شد.

نتايج

در این مطالعه نتایج بهدست آمده درقالب طرح فاکتوریل بابلوکهای کاملاً تصادفی درچهار تکرار استفاده ازروش تجزیه واریانس موردتجزیه و تحلیل آماری قرارگرفت.

مشاهدات ظاهرى

بر اساس روش ارزیابی ویلیتنر (۹)، میزان خسارت وارده در برونچوب و درونچوب که در جدولهای (۲ و ۳) آورده شده است، نشان می دهد که اختلاف زیادی بین برونچوب و درونچوب تیمارهای مختلف در مورد پوشش میسلیوم قارچ وجود ندارد.

\-Willeitner

جدول ۳ – میانگین درصد پوشش ریسهها و میزان خسارت وارده در چوب درون

میانگین میانگین پوشش تعداد اثرات نوع تيمار ريسه ها (٪) نمونه خسارت 7a - 7b ٧. 17 شاهد **CCA** та – тВ ۴. ۴ %۱ **CCA** 7a- 1 ٣. ۴ %۲ **CCA** ۴ ۲a- ۱ ٣. %٣ **CCA** ١ ۴ %۴ CCA ۴ ١ ۵ %۵ ١ 20 ۴ كرئوزوت

غلظتهای * و α درصد داراست، بنابراین به عنوان غلظت بهینه دربین پنج غلظت انتخاب شد (در نمونههای برونچوب و درونچوب).

تجزیه واریانس میانگینهای نمونههای آغشته شده با کرئوزوت و CCA ۳ درصد و نمونههای طبیعی (شاهد) در جدول (۸) آمده است. از لحاظ کاهش جرم بین این تیمارها اختلاف معنیداری وجود دارد. پس از گروهبندی میانگینها مشخص شد که نمونههای آغشته شده با کرئوزوت و CCA ۳ درصد در یک گروه قرار گرفتند (جدول ۹).

جدول ۵- میانگین درصد کاهش جرم نمونههای درون چوب اشباع شده با CCA در پنج غلظت

میانگین کاهش جرم(٪)	تكرار	غلظت(٪)
1/٢1	۴	1
•/647	۴	7
• /٣٣۴	۴	٣
٠/٣١١	۴	۴

جدول ۲ – میانگین درصد پوشش ریسهها و میزان خسارت وارده در چوب برون

	933 3 %		
میانگین اثرات خسارت	میانگین پوشش ریسه ها (./)	تعداد نمونه	نوع تيمار
۲a – ۴b	٨٠	١٢	شاهد
۲a– ۱	۴٠	۴	CCA %\
۲a– ۱	٣٠	۴	CCA %۲
۲a- ۱	۲٠	۴	CCA %٣
١	۲٠	۴	CCA %*
١	1.	۴	CCA %۵
١	۵	۴	كرئوزوت

نتايج عددي

مشاهدات کاهش جرم چوببرون و چوبدرون نمونههای آغشته شده با CCA در پنج غلظت در جدولهای (4 و 6) آمده است. تجزیه واریانس میانگینها نشان داد که از حیث کاهش جرم، بین نمونههای آغشته شده برون چوب و درون چوب با غلظتهای مختلف اختلاف معنی داری وجود دارد. پس از گروه بندی میانگینها، مشخص شد که نمونههای آغشته شده با غلظتهای 7 ، 4 و 6 درصد در یک گروه قرار گرفتند (جدولهای 6 و 7). اما از آنجا که غلظت که درصد از حیث مقدار ماده شیمیایی تشکیل دهنده محلول حفاظتی، میزان کمتری را با توجه به کاهش جرم نزدیک با

جدول۴– میانگین درصدکاهش جرم نمونههای برون چوب اشباع شده با CCA در پنج غلظت

انحراف معيار	میانگین کاهش جرم(٪)	تكرار	غلظت(٪)
./.۴	1/144	۴	١
./.۴	٠/٣٧٨	۴	٢
•/• 1	٠/١٩٣	۴	٣
•/•٢	•/184	۴	۴

مجله منابع طبیعی ایران، جلد ۵۸، جلد ۴، سال ۱۳۸۴

•/٣•٢	۴	۵	•/•٢	•/14	۴	۵

۷-گروهبندی ومقایسه میانگینهای مربوط به نمونههای درونچوب آغشته شده با CCA در پنج غلظت

• 10 11 10 1			
DMRT سطح اعتماد ۱٪	میانگین کاهش جرم (٪)	غلظت(٪)	
A	1/٢1	١	
В	•/۵۴۲	٢	
С	•/٣٣۴	٣	
С	٠/٣١١	۴	
С	•/٣•٢	Δ	

جدول ۶ – گروه بندی و مقایسه میانگینهای مربوط به نمونههای برون چوب آغشته شده با CCA درپنج غلظت

• .		
DMRT سطح اعتماد ۱٪	میانگین کاهش جرم (٪)	غلظت(٪)
A	1/144	١
В	٠/٣٧٨	٢
С	٠/١٩٣	٣
С	•/184	۴
С	•/14	۵

جدول ۸ – تجزیه واریانس مربوط به مقایسه درون چوب برون چوب نمونههای طبیعی (شاهد) و تیمارشده باکرئوزوت و CCA ۳ درصد

منابع واريانس (S.O.V)	درجه آزادی (DF)	مجموع مربعات(SS)	میانگین (MS)	FS
فاكتور 🗛	١	18/01	18/01	٧٠/۵۶٩١*
فاكتور B	۲	5 ٣ ٩ ۴ / ۴ ۲٨	W19V/V1F	14.97/7747*
اثرمتقابل A,B	٢	YA/YYY	۱۴/۳۸۹	54/4114*
خطا	١٨	4/+14	•/٢٢٧	
کل	77	<i>۶</i> ۴۴۳/۲۹۹		

جدول ۹ – گروه بندی میانگینهای اثرمتقابل نوع چوب و ماده شیمیایی به درصد کاهش جرم

DMRT			
	درصد کاهش جرم	نوع تيمار	نوع چوب
سطح اعتماد ١٪			
A	TY/1Y	طبیعی (شاهد)	درونچوب
В	77/44	طبیعی (شاهد)	برونچوب
С	•/٣٣۴	% CCA	درونچوب
С	٠/١٩٣	% CCA	برونچوب
C	•/11	كرئوزوت	درونچوب
C	•/•٨	كرئوزوت	برونچوب

جدول ۱۰ - طبقه بندی دوام طبیعی چوب بروش Findly

متوسط درصد كاهش جرم	عمر مفيد نمونه	تغييرات دوام چوب	شماره طبقه بندی
صفر یا بسیار ناچیز	بالای ۲۵ سال	بسيار بادوام	1
تا ۵	۱۵–۲۵ سال	بادوام	۲
۵ – ۱۰	۱۰–۱۵ سال	دوام متوسط	٣
1 · - ٣ ·	۵-۱۰ سال	کم دوام	۴
بیش از ۳۰	کمتر از۵ سال	بی دوام	۵

برون چوب و درون چوب در گروه چوبهای بی دوام و در حالت حفاظت شده با CCA و درصد جزو چوبهای با دوام قرار گرفتند. در میان چوبهای حفاظت شده با تانالیت C که در پنج غلظت صورت گرفت، سه غلظت π ، π و Φ درصد از نظر آماری اختلافی نداشتند و در یک گروه قرار گرفتند. اما نظر به اینکه غلظت π درصد، مواد حفاظتی کمتری مصرف می کند و از نظر اقتصادی با صرفه تر است، بابراین به عنوان غلظت بهینه معرفی شد.

ازآنجاکه بین کاهش جرم نمونههای اشباع شده با تانالیت ۳ C درصد و کرئوزوت درمقایسه با نمونههای شاهد درسطح ۱ درصد اختلاف معنی داری وجود نداشت وازنظر آماری دریک گروه قرارگرفتند (جدول ۹)، بنابراین می توان گفت در بین پنج غلظت مورد نظر، تانالیت ۳ C درصد، غلظت بهینه برای جایگزینی و رقابت با ماده حفاظتی کرئوزوت است.

بحث و نتیجه گیری

برونچوب با کاهش جرم برابر با ۳۲/۴۴ درصد، دارای دوام بیشتری نسبت به درونچوب با کاهش جرم برابر با ۳۷/۱۷ درصد است. نتایج تعیین درصد مواد استخراجی محلول در آب گونه تبریزی نشان دادکه درصد مواد استخراجی محلول در آب در درونچوب ۱۹۴۶ درصد و در برونچوب برابر ۷/۲۳۴ درصد است.

نتایج مذکو موید نتایج بررسیهای عنایتی (۷) روی چوب تبریزی است. چرا که برخی از گونهها با وجود داشتن درون چوب رنگی، از نظر عمر مفید دوام طبیعی کمتری از برون چوب دارند که البته ممکن است به دلیل مواد استخراجی غیرسمی یا غیرفنلی در چوب درون باشد که به تحقیق بیشتری نیاز دارد. اما صرفنظر از اختلاف معنیدار بین درصد کاهش جرم درون چوب و برون چوب، در جدول طبقه بندی فندلای (جدول ۱۰) نمونههای طبیعی

منابع

- ۱ امیدوار، اصغر،۱۳۷۷. حفاظت و اصلاح چوب، جزوه درسی دانشکده چوب و کاغذ و جنگلداری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.
- ۲ پارساپژوه، داود، ۱۳۷۵. اصول حفاظت و نگهداری چوب، جزوه درسی دانشکده صنایع چوب و جنگلداری دانشگاه آزاد اسلامی نوشهر و چالوس.
 - ۳ پارساپژوه، داود، مهدی فائزیپور و حمیدرضا تقی پاره، ۱۳۷۵. حفاظت صنعتی چوب، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۴ کاظمی ، محمود ، ۱۳۶۶. بررسی دوام طبیعی چهارگونه چوبی توسکا، راش، گردو و بلوط در برابر حمله قارچ رنگین کمان.
 پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
 - ۵ کریمی مزرعه شاهی، علی نقی، ۱۳۷۸.حفاظت و اصلاح چوب، جزوه درسی دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران.
- 6 European standard prEN113 :1994.Wood Preservatives Method of Test for Determining the Protective Effectiveness Against Wood Destroying Basidiomycetes Determining of the Toxic Values.
- 7 Enayati 3a.,1981, Untersuchungen Über Den Pilzresistenz von Holzpatten aus Vier Persischen Holzarten.
- 8 Findly, w.p.k, 1967, Timber Pests and Diseaes.
- 9 Willeitner, Hunbert, 1984, Laboratory Tests on the Natural Durability of Timber.

A Study on Durability of Treated *Populus nigra* Wood with Creosote and Tanalite C

K. Sharifi A. Omidwar²

Abstract

The influence of fungus (*Coriolus versicolor*) on durability of sapwood as well as heartwood of black poplar (*Populus nigra* var.pyramidalis) in either natural state or treated with creosote and tanalite C (Chromate, Copper, Arsenic) in five concentrations (1,2,3,4 and 5 percent) by use of Kolleshale's method and according to prEN:113 (1994) standards was studied.

A factorial design of randomized blocks was used as statistical plan for the analysis of the results. Specimens were treated employing Bethel procedure after which the samples were contaminated with fungus(*Coriolus versicolor*) cultured in Kolle on malt extract agar culture. The cultured fungus continued its growth under 25°C temperature, and 15% relative humidity for sixteen weeks.

Weight reduction was measured, the results being as follows: weight reduction in samples was observed to be significant. Heartwood weight reduction was observed to be more than sapwood weight reduction. There was a relationship between the type of preservative as well as salt percentage with weight reduction. Salt with different concentrations and the type of preservative exerted a strong influence on durability of the samples and according to standards, undurable control samples were changed into very durable ones. The effect of five different concentrations of salt was shown to be significant in weight reduction. Salt with 3,4 and 5 percent concentrations were placed in one group. Since concentration of 3 percent required less use of chemicals, therefore it most suitable was chosen as the concentration. Weight reductions in treated samples with tanalite C (3 percent concentration) and with creosote (as compared to control samples) were significant at 1% level. of probability. But there was no significant difference observed between treated samples with tanalite C (3 percent) and creosote at this level

Keywords : Italian poplar wood, Creosote, Tanalite C, Impregnation, Full cell, *Coriolus versicolor*, Culture .

¹- Senior Expert in Wood and Paper Science and Technology (E_mail:Sharifi_kiamars@yahoo.com)

²- Assistant Professor, Wood and Paper Faculty, Gorgan Universit of Agricultural Science and Natural Resources